

Målnummer: Ö 2167-19 **Avdelning:** 1

Domsnummer:

Avgörandedatum: 2020-04-03

Rubrik: Fråga om hur statens utdelning enligt 28 § lönegarantilagen ska bestämmas.

Lagrum:

- 28 § lönegarantilagen (1992:497)
- 12 a § förmånsrättslagen (1970:979)

Rättsfall:

REFERAT

Vänersborgs tingsrätt

Saab Automobile Powertrain AB försattes i konkurs vid Vänersborgs tingsrätt den 19 december 2011. I konkursen bevakade Skatteverket bland annat fordringar om 38 567 467 kr avseende lönegaranti under konkurs. Även anställda bevakade fordringar på lön. Sedan konkursförvaltarna upprättat ett utdelningsförslag, gjorde Skatteverket invändning mot förslaget och anförde bland annat att 28 § andra stycket lönegarantilagen ska tillämpas på så sätt att statens krav med anledning av lönegaranti som utgått för oprioriterade fordringar ska sammanläggas med sådan kvarstående oprioriterad lönefordran som arbetstagaren kan ha och som inte ersatts av garantin samt att staten ska ha företräde till utdelning framför arbetstagaren intill det utbetalade lönegarantibeloppet.

Konkursförvaltarna yttrade sig över invändningen och anförde bland annat att 28 § lönegarantilagen medför att staten övertar den anställdes betalningsrätt i konkursen för belopp som ersatts av garantin, att staten har att bevaka denna fordran i konkursen samt att den rätt till utdelning som utgår på statens övertagna fordran tillkommer staten, men att staten inte har någon rätt till den utdelning som tillskiftas arbetstagaren med anledning av dennes bevakade restfordran.

Tingsrätten (rådmannen Kristian Andersson) anförde i beslut den 29 november 2018 följande.

SKÄL

Fastställande av utdelningsförslag

- - -

I konkursen har förekommit bevakningsförfarande. Av 9 kap. 4 § första stycket första meningen konkurslagen framgår att en borgenär inom den tid som har bestämts för bevakning av fordringar skriftligen hos rätten ska anmäla sin fordran och den förmånsrätt han vill göra gällande. Av 9 kap. 12 § första stycket första meningen konkurslagen framgår att en borgenär får den betalnings- och förmånsrätt som han har yrkat i sin bevakning, om det inte på rätt sätt och i rätt tid har framställts någon anmärkning mot den. Såvitt nu är aktuellt har staten, i bevakningsinlägga den 28 augusti 2013, anmält en fordran till ett belopp om 38 567 467 kr (med hänvisning till 18 § förmånsrättslagen). Någon anmärkning har inte riktats mot bevakningen, och inte heller har någon

förändring av bevakningen skett innan utdelningsförslaget upprättades. Staten har därmed enligt tingsrättens mening, med tillämpning av ovannämnda bestämmelser i konkurslagen, fått betalningsrätt i konkursen för den således bevakade fordringen. Utdelningen på denna fordran ska beräknas som för övriga oprioriterade fordringar, och förvaltarnas utdelningsförslag är därmed korrekt i detta avseende. Vid denna bedömning saknar tingsrätten anledning till ställning till hur utdelningen borde ha beräknats för det fall staten bevakat respektive regressfordran till följd av utbetalning av lönegaranti till anställda.

BESLUT

Utdelning i konkursen fastställs i enlighet med utdelningsförslaget.

Hovrätten för Västra Sverige

Skatteverket överklagade i Hovrätten för Västra Sverige och yrkade utdelning med ytterligare 557 299 kr.

Som grund för sitt yrkande anförde Skatteverket i huvudsak följande. Skatteverkets bevakning i konkursen har skett i enlighet med konkurslagen. Genom felaktig tillämpning av 28 § lönegarantilagen har staten fått för låg utdelning. Konkursförvaltarna har varit skyldiga att ta hänsyn till denna bestämmelse, som närmast kan ses som en utdelningsregel, som reglerar hur utdelningen ska fördelas i en viss situation och som ska tillämpas ex officio.

Hovrätten (hovrättslagmannen Eva Ahlquist, hovrättsrådet Eva Lönqvist och tf. hovrättsrådet David Longum Caldevik) anförde i beslut den 8 april 2019 följande.

SKÄL

Relevanta bestämmelser

Lönegarantiregressen för staten regleras i 28 § lönegarantilagen. Bestämmelsen har följande lydelse.

I fråga om utbetalat garantibelopp inträder staten i arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären eller gäldenären vid företagsrekonstruktion. Staten inträder dock inte i arbetstagarens rätt enligt 12 eller 13 § förmånsrättslagen (1970:979).

Utdelning i konkurs för arbetstagarens fordran som ersatts av garantin tillfaller staten upp till detta belopp.

En bestämmelse om statens lönegarantiregress fanns tidigare i lagen om statlig lönegaranti vid konkurs (gamla lönegarantilagen). Till dess att lönegarantilagen trädde i kraft gällde enligt 10 § gamla lönegarantilagen att staten i fråga om utbetalat garantibelopp inträdde i arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären och att utdelning i konkursen för arbetstagarens fordringar som avsågs i 2 § gamla lönegarantilagen tillföll staten intill detta belopp. I förarbetena till 10 § gamla lönegarantilagen gjorde departementschefen bland annat följande uttalanden (prop. 1970:201 s. 88).

I överensstämmelse med promemoriaförslaget innehåller andra stycket föreskriften, att staten inträder i arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären i fråga om utbetalt garantibelopp. I några remissyttranden har satts i fråga om staten därvid bör ha samma förmånsrätt som arbetstagaren, om arbetstagaren på grund av maximiregeln [motsvarigheten till nuvarande 9 § lönegarantilagen, hovrättens anm.] eller av annat skäl har kvar någon del av sin fordran. Enligt min mening bör i det inbördes förhållandet staten ha förmånsrätt framför arbetstagaren. Jag föreslår i överensstämmelse härmed komplettering [...] med bestämmelsen att utdelning i konkursen för arbetstagarens fordringar som

avses i 2 § [som motsvarar nuvarande 7 § lönegarantilagen, hovrättens anm.] tillfaller staten intill utbetalt garantibelopp.

När den nuvarande lönegarantilagen infördes hade den nya bestämmelsen i 28 § samma innehåll som 10 § gamla lönegarantilagen, bortsett från att uttrycket fordringar som avses i 2 § byttes ut mot fordran som ersatts av garantin. I förarbetena angavs att ändringen var av redaktionellt slag (prop. 1991/92:139 s. 51, se även SOU 1986:9 s. 237). År 2004 infördes regler i lönegarantilagen som gav möjlighet till lönegaranti för oprioriterade lönefordringar, något som dittills inte varit möjligt, men ingenting ändrades i 28 § lönegarantilagen. När möjligheten till lönegaranti vid företagsrekonstruktion infördes år 2005 ändrades emellertid regressrättsreglerna i 28 § lönegarantilagen. Dels delades bestämmelsen upp i två stycken så att den tidigare andra meningen flyttades till ett eget stycke, dels infördes en regressmöjlighet för staten mot gäldenären vid företagsrekonstruktion. I det nya andra stycket, som sedan dess sett ut som det gör i dag, ändrades också intill till upp till. I förarbetena angavs att ändringen i andra stycket inte utgjorde någon ändring i sak (prop. 2004/05:57 s. 48).

År 2008 genomgick 28 § lönegarantilagen sina senaste förändringar. Ändringarna föranleddes av ett förslag om återinförande av företagshypotek med särskild förmånsrätt. Detta förslag förväntades innebära att utdelningen på oprioriterade fordringar och förmånsberättigade lönefordringar skulle komma att minska. För att kompensera de oprioriterade borgenärerna för den försämring som förslaget sålunda innebar, ansåg regeringen att statens förmånsrätt för återkrav av utbetald lönegaranti helt borde avskaffas (prop. 2007/08:161 s. 44 och 71). I 28 § första stycket lönegarantilagen lades därför till en mening enligt vilken staten inte inträder i arbetstagarens rätt enligt 12 eller 13 § förmånsrättslagen. Statens regressfordran blev därmed eftersatt i förhållande till löntagarens förmånsberättigade fordran.

I förmånsrättslagen finns bestämmelser om borgenärs inbördes rätt till betalning vid utmätning eller konkurs. Där anges bland annat att föreskrift om lika rätt till betalning innebär att varje borgenär får betalt i förhållande till sin fordran. Enligt 18 § förmånsrättslagen har fordringar som inte är förenade med förmånsrätt inbördes lika rätt. En grundsats vid införandet av förmånsrättslagen var att alla borgenärer i princip skulle behandlas lika och att fordringar skulle få förmånsrätt till betalning endast om verkligt starka skäl fanns för det (se t.ex. prop. 1970:142 s. 1).

Hovrättens bedömning

Vad hovrätten har att ta ställning till är hur utdelning ska beräknas på de oprioriterade fordringar som staten har med anledning av utbetald lönegaranti, respektive arbetstagarnas oprioriterade anspråk som inte har ersatts genom lönegarantin. Förutsättningen för att staten ska kunna få framgång med sin talan i målet är att statens oprioriterade fordringar ges företräde framför arbetstagarnas. Utgångspunkten enligt förmånsrättslagen är dock att oprioriterade fordringar har inbördes lika rätt till utdelning och det finns inget uttryckligt undantag från denna huvudregel till förmån för statens regressanspråk enligt 28 § lönegarantilagen. Rättsläget var visserligen tidigare sådant att staten hade företräde framför arbetstagaren, när båda hade prioriterade fordringar. Sedan dess har emellertid lagstiftningen ändrats i betydande avseenden, både i förmånsrättslagen och i lönegarantilagen, på så sätt att staten inte längre har någon förmånsrätt alls för sin regressfordran och att löntagaren kan få ersättning genom lönegaranti även för oprioriterade fordringar. De äldre förarbetena som låg bakom tidigare lydelse av bestämmelsen om lönegarantiregress kan därför inte ges den innebörd som Skatteverket har hävdats (jfr dock Danhard, Konkursarbetsrätt, 6 uppl. s. 366 ff.). Det framstår dessutom som mest i överensstämmelse med tanken bakom den reform som ledde till att statens förmånsrätt togs bort, att staten inte ska ges företräde framför arbetstagaren till utdelning på dennes oprioriterade

lönefordringar. Ett annat synsätt skulle därtill leda till omotiverade skillnader för arbetstagaren, beroende på om denne valt att lönegarantin ska ersätta prioriterade eller oprioriterade lönefordringar (jfr Skatteverkets ställningstagande den 26 juni 2013, Dnr 131 341992-13/111, tingsrättens aktbilaga 408). Även detta talar för att förmånsrättslagens regler om likställda fordringar är avsedda att gälla även i fråga om Skatteverkets regressrätt. Som hovrätten anfört ovan framgår inte heller av lagtexten att statens oprioriterade fordran ska ges företräde framför arbetstagarens. Det saknas sammanfattningsvis skäl att ändra tingsrättens beslut.

BESLUT

Hovrätten avslår överklagandet.

Högsta domstolen

Skatteverket överklagade och yrkade att HD skulle tillerkänna Skatteverket utdelning på den lönegaranti som staten betalat ut i Saab Automobile Powertrain AB:s konkurs med ytterligare 557 299 kr.

De borgenärer som skulle få sin utdelning minskad om Skatteverket fick framgång med överklagandet bereddes tillfälle att svara. Ingen av dessa borgenärer hördes av.

Konkursförvaltarna yttrade sig och angav att hovrättens beslut inte borde ändras.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, justitiesekreteraren Josefine Wendel, föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande beslut.

SKÄL

Rättsliga utgångspunkter och frågan i målet

Punkten 1 motsvarar punkten 13 i HD:s beslut.

2. Statens fordran med anledning av utbetalad lönegarantiersättning (regressfordran) är inte förenad med någon förmånsrätt enligt förmånsrättslagen, utan är en s.k. oprioriterad fordran.

3. Utgångspunkten enligt 18 § förmånsrättslagen är att oprioriterade fordringar har inbördes lika rätt. Fördelningen av kvarvarande medel mellan de oprioriterade fordringarna görs därför i allmänhet proportionerligt i förhållande till fordringarnas storlek.

4. Frågan i målet är hur 28 § andra stycket lönegarantilagen ska tillämpas när det gäller utdelning i konkurs för statens regressfordran i den situationen att arbetstagare som fått lönegarantiersättning också har oprioriterade lönefordringar som inte har ersatts av lönegarantin.

Bakgrund

Punkterna 5-11 motsvarar punkterna 2-8 i HD:s beslut.

Den rättsliga regleringen

Allmänt om lönegaranti enligt lönegarantilagen

Punkterna 12-17 motsvarar punkterna 9-12 i HD:s beslut.

Statens regressrätt

18. I 1970 års lönegarantilag reglerades statens rätt att överta arbetstagarens fordran mot arbetsgivaren i 10 §. Där angavs följande.

I fråga om utbetalat garantibelopp inträder staten i arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären. Utdelning i konkursen för arbetstagarens fordringar som avses i 2 § tillfaller staten intill detta belopp.

19. Den paragrafen innehöll alltså inte någon begränsning i möjligheten för staten att träda in i arbetstagarens förmånsrätt. När det gäller det inbördes förhållandet mellan staten och arbetstagaren hade det uttalats i förarbetena att avsikten var att staten skulle ha förmånsrätt framför arbetstagaren (se prop. 1970:201 s. 88).

20. I samband med att den nuvarande lönegarantilagen infördes 1992 angavs i propositionen att 28 § motsvarade den tidigare 10 § och att endast redaktionella ändringar gjorts (se prop. 1991/92:139 s. 51).

21. Utvidgningen av lönegarantin 2004 till att omfatta även oprioriterad uppsägningslön fick till följd att statens regressfordran kunde vara såväl prioriterad som oprioriterad. I anslutning till den lagändringen gjordes inte någon omarbetning av 28 §.

22. I samband med en lagändring 2005, som innebar att lönegaranti kunde betalas ut även vid företagsrekonstruktion, placerades bestämmelsen om att "utdelning i konkurs för arbetstagarens fordran som ersatts av garantin tillfaller staten intill detta belopp" - som tidigare funnits i 28 § andra meningen - i ett nytt andra stycke. Dessutom ändrades "intill" till "upp till". I propositionen angavs att dessa ändringar endast var av redaktionellt slag. (Se prop. 2004/05:57 s. 48.)

23. Tillägget i 28 § första stycket andra meningen att staten inte inträder i arbetstagarens rätt enligt 12 eller 13 § förmånsrättslagen infördes genom en lagändring 2008. Syftet med att på det sättet avskaffa förmånsrätten för statens återkrav var att kompensera de oprioriterade borgenärerna för en lagändring som genomfördes samtidigt och som innebar att företagshypotek med särskild förmånsrätt återinfördes. I propositionen konstaterades att eftersom staten inte längre skulle träda in i löntagarens förmånsrätt skulle statens regressfordran bli eftersatt i förhållande till löntagarens förmånsberättigade fordran. (Se prop. 2007/08:161 s. 36 f. och 43 ff.)

24. Frågan nu är hur prioriteringen ska göras mellan statens regressfordran och arbetstagarens kvarstående oprioriterade fordran.

Tolkningen av 28 § andra stycket lönegarantilagen

25. För att Skatteverket ska kunna få framgång med sitt överklagande krävs att bestämmelsen i 28 § andra stycket bedöms utgöra ett undantag från principen om att oprioriterade fordringar ska behandlas lika.

26. Tolkningen av bestämmelsen ska utgå från dess ordalydelse. Lagtexten - som tar sikte på "arbetstagarens fordran som ersatts av garantin" - ger inte uttryckligen statens anspråk företräde till utdelning framför arbetstagarens fordran som inte ersatts av garantin.

27. Av motiven till 10 § i 1970 års lönegarantilag framgår att den bestämmelsen var avsedd att innebära att statens regressanspråk - som vid den tiden inte kunde vara annat än prioriterat - skulle ha företräde framför arbetstagarens återstående fordran (se p. 19).

28. I propositionen som ledde fram till lagändringen 2008, då förmånsrätten för statens återkrav avskaffades, utgick lagstiftaren från att rättsläget efter förmånsrättsreformen 2004 var sådant att om staten hade ett oprioriterat

regressanspråk hade detta företräde framför arbetstagarens oprioriterade restfordran (se prop. 2007/08:161 s. 37).

29. Frågan om staten även efter 2008 års lagändring skulle ha en sådan företrädesrätt berördes inte i propositionen. Uttalandet om att statens fordran skulle bli eftersatt i förhållande till arbetstagarens tog emellertid, som framgått ovan, sikte endast på arbetstagarens förmånsberättigade anspråk (se p. 23).

30. Nämnda förhållanden - och det faktum att det andra stycket behölls oförändrat - talar i någon mån för att lagstiftaren avsåg att statens återkrav fortfarande skulle ha företräde framför arbetstagarens oprioriterade restfordran, även om staten inte i någon del skulle kunna åberopa en egentlig förmånsrätt för sitt anspråk.

31. En företrädesrätt av det slaget skulle dock medföra att utdelningen för statens fordran behövde beräknas inte endast utifrån den lönegarantiersättning som betalats ut, utan att en sammanläggning med arbetstagarens kvarstående lönefordran behövde göras (jfr de skilda beräkningsmodeller som förordas av Erik Danhard, Konkursarbetsrätt, 6 uppl. 2018, s. 365 ff., respektive Skatteverket, Ställningstagande Dnr 131 341992-13/111). Hur en sådan beräkning ska utföras har inte beskrivits i förarbetena (jfr däremot prop. 1998/99:30 s. 102 avseende 21 § lagen [1999:158] om investerarskydd).

32. Det framgår inte heller om lagstiftaren ansett att det bör eftersträvas att arbetstagarens totala ersättning, i form av lönegaranti och utdelning, uppgår till samma belopp som arbetstagaren skulle ha fått i utdelning om ingen lönegaranti hade utgått. Vidare har förarbetena inte berört det förhållandet att utfallet för arbetstagaren kan komma att variera beroende på om lönegarantin i första hand har ersatt arbetstagarens prioriterade eller oprioriterade fordringar.

33. Sammantaget får det betraktas som oklart vilken avsikt lagstiftaren har haft i fråga om hur 28 § andra stycket numera ska tillämpas.

34. Det kan ifrågasättas om en beräkning utgående från en sammanläggning med arbetstagarens kvarstående lönefordran skulle stå i överensstämmelse med bestämmelsens ordalydelse, eftersom lagtexten tar sin utgångspunkt i "arbetstagarens fordran som ersatts av garantin". Ordalydelsen kan inte heller sägas utesluta att statens regressanspråk och arbetstagarens oprioriterade restfordran ges lika rätt till utdelning (jfr prop. 1996/97:72 s. 38 och prop. 1998/99:30 s. 167 f., angående en mycket snarlik formulering som tidigare fanns i 19 § lagen [1995:1571] om insättningsgaranti).

35. Mot denna bakgrund - och med hänsyn till att lönegarantin utgör skyddslagstiftning - bör bestämmelsen inte tolkas så att den ger statens regressfordran företräde framför arbetstagarens oprioriterade lönefordran som inte har ersatts av lönegarantin. I stället bör dessa fordringar anses ha samma inbördes prioritet.

Slutsats och bedömningen i detta fall

36. 28 § andra stycket lönegarantilagen bör alltså tillämpas så att utdelning för statens fordran med anledning av utbetalad lönegaranti beräknas utifrån den garantiersättning som har betalats, utan att någon sammanläggning görs med det som respektive arbetstagare har kvar att fordra.

37. I det nu aktuella fallet har utdelningen till staten fastställts utifrån en sådan beräkning. Överklagandet ska därför avslås.

HD:S AVGÖRANDE

HD avslår överklagandet.

HD (justitieråden Anders Eka, Agneta Bäcklund, Petter Asp, referent, och Cecilia Renfors) meddelade den 3 april 2020 följande beslut.

SKÄL

Frågan i målet

1. Målet gäller tillämpningen av bestämmelsen om statens rätt till utdelning i 28 § lönegarantilagen (1992:497).

Bakgrund

2. I december 2011 försattes Saab Automobile Powertrain AB i konkurs efter egen ansökan. Arbetstagare som hade fordringar mot Powertrain fick under konkursen ersättning från den statliga lönegarantin med sammanlagt 38 567 467 kr.

3. I konkursen bevakade konkursförvaltarna såväl prioriterade som oprioriterade lönefordringar för arbetstagarnas räkning. Skatteverket bevakade bl.a. ett belopp motsvarande det som hade betalats ut till arbetstagarna i lönegarantiersättning. Någon anmärkning riktades inte mot bevakningen.

4. Enligt konkursförvaltarnas utdelningsförslag skulle staten ha rätt till utdelning i konkursen för den sammanlagda fordran med en viss procentsats, på motsvarande sätt som övriga borgenärer med oprioriterade fordringar. Det innebar att statens utdelning i den delen skulle uppgå till drygt åtta miljoner kr.

5. Skatteverket invände mot utdelningsförslaget och anförde att 28 § andra stycket lönegarantilagen innebär att staten har företräde framför arbetstagaren intill det utbetalade lönegarantibeloppet. Enligt Skatteverket ska bestämmelsen tillämpas på så sätt att statens krav avseende den lönegarantiersättning som utgått för en arbetstagares oprioriterade fordringar ska sammanläggas med hans eller hennes kvarstående oprioriterade fordringar, vilket innebär att lönegarantiregressen måste beräknas för varje arbetstagare för sig.

6. Enligt konkursförvaltarna kan 28 § lönegarantilagen inte förstås på det sättet att staten har rätt till någon del av den utdelning som utgår på arbetstagarens kvarstående fordringar.

7. Tingsrätten fastställde utdelningsförslaget med hänvisning till att staten hade fått betalningsrätt i konkursen för den fordran som hade bevakats.

8. Hovrätten har ansett att de oprioriterade fordringar som staten har med anledning av utbetalad lönegarantiersättning inte ska ges företräde framför arbetstagarens kvarstående oprioriterade anspråk. Dessa fordringar har i stället inbördes lika rätt. Hovrätten har därför avslagit Skatteverkets överklagande.

Den rättsliga regleringen

Lönegaranti

9. Enligt 1 § lönegarantilagen svarar staten för betalning av arbetstagares fordran (statlig lönegaranti) bl.a. hos en arbetsgivare som har försatts i konkurs.

10. Vid en konkurs lämnas betalning enligt garantin bl.a. för sådan fordran på lön som har förmånsrätt enligt 12 eller 13 § förmånsrättslagen (1970:979). Lönegarantiersättning lämnas i viss utsträckning också för uppsägningslön som inte är förenad med förmånsrätt. (Se 7 och 7 a §§ lönegarantilagen.)

11. För varje arbetstagare är lönegarantin begränsad till ett belopp som motsvarar högst fyra gånger prisbasbeloppet. Vidare gäller garantin för en sammanlagd anställningstid om högst åtta månader. (Se 9 § lönegarantilagen.)

12. Ordningen med lönegaranti även för oprioriterad uppsägningslön infördes genom en reform 2004 som syftade bl.a. till att förbättra arbetstagares löneskydd i konkurs. Dessförinnan lämnades betalning enligt garantin endast för förmånsberättigade fordringar. (Se prop. 2002/03:49 s. 83 ff.)

Statens regressrätt

13. Statens regressrätt regleras i 28 § lönegarantilagen. Bestämmelsen har följande lydelse.

I fråga om utbetalat garantibelopp inträder staten i arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären eller gäldenären vid företagsrekonstruktion. Staten inträder dock inte i arbetstagarens rätt enligt 12 eller 13 § förmånsrättslagen (1970:979).

Utdelning i konkurs för arbetstagarens fordran som ersatts av garantin tillfaller staten upp till detta belopp.

Lönegarantins påverkan på arbetstagarens förmånsrätt

14. Vid bestämmande av i vilken utsträckning en arbetstagare har förmånsrätt för en lönefordran ska lönegaranti som betalats ut för en fordran med förmånsrätt räknas av (12 a § förmånsrättslagen). Bestämmelsen infördes i samband med att statens förmånsrätt avskaffades. Syftet var att arbetstagaren inte skulle kunna göra gällande en större förmånsberättigad fordran än enligt den tidigare regleringen, vilken innebar att staten inträdde i förmånsrätten (jfr prop. 2007/08:161 s. 45).

Staten inträder i arbetstagarens rätt till utdelning på belopp motsvarande lönegarantiersättningen

15. Av 28 § första stycket lönegarantilagen framgår att staten i fråga om utbetalat garantibelopp inträder i arbetstagarens rätt mot konkursgäldenären, men också att staten inte inträder i arbetstagarens förmånsrätt enligt 12 eller 13 § förmånsrättslagen.

16. Bestämmelsen kan inte förstås på annat sätt än att staten träder in i arbetstagarens ställe beträffande det utbetalade garantibeloppet, dock utan förmånsrätt, och har rätt till den utdelning som kan utfalla på den delen av arbetstagarens fordran.

Statens företrädesrätt

17. Frågan är därefter om staten har företräde framför arbetstagaren till utdelning på arbetstagarens återstående oprioriterade fordringar i de fall utdelning enligt vad som nyss sagts inte täcker den utbetalade lönegarantiersättningen.

18. I 28 § andra stycket lönegarantilagen anges att utdelning i konkurs för arbetstagarens fordran som ersatts av garantin tillfaller staten upp till detta belopp.

19. Bestämmelsen talar för att staten, också vid sidan av inträdet i arbetstagarens ställe såvitt avser den utbetalade garantiersättningen, har rätt till den utdelning som belöper på arbetstagarens fordran. Detta bekräftas av bestämmelsens förarbeten där det framgår att staten har företrädesrätt framför arbetstagaren om denne av någon anledning har kvar en del av sin fordran (se prop. 1970:201 s. 88).

20. Som har framgått kan lönegarantiersättning numera utgå också för oprioriterade lönefordringar och staten inträder inte längre i arbetstagarens förmånsrätt. Detta har dock inte föranlett några sakliga ändringar i 28 § andra stycket lönegarantilagen. Bestämmelsen ger alltså alltså alltså företrädesrätt för staten.

Hur långt sträcker sig företrädesrätten?

21. Statens företrädesrätt gäller naturligtvis endast upp till det belopp som har utgått enligt garantin (se 28 § andra stycket lönegarantilagen).

22. Av bestämmelsen framgår emellertid också att företrädesrätten gäller utdelning i konkurs för "arbetstagarens fordran som ersatts av garantin". Staten ska alltså i utdelningsförslaget ges företräde framför en arbetstagare endast i den utsträckning hans eller hennes fordran har ersatts av garantin.

23. Vid bedömningen av om en fordran på detta sätt har ersatts av lönegarantin måste beaktas att en arbetstagare, men inte staten, har förmånsrätt enligt 12 och 13 §§ förmånsrättslagen. Det måste också beaktas att utbetalad lönegarantiersättning ska avräknas vid bestämmande av hur stor del av arbetstagarens fordran som är förenad med förmånsrätt (se p. 14). Det innebär att staten många gånger kan ha ett oprioriterat regresskrav som uppgår till relativt betydande belopp samtidigt som arbetstagaren förlorar sin förmånsrätt när ersättning betalas ut.

24. Bestämmelsen i 28 § andra stycket lönegarantilagen bör inte ges en tolkning som innebär att en arbetstagare hamnar i ett sämre ekonomiskt läge än om lönegarantiersättning inte hade betalats ut. En fordran bör därför anses vara ersatt av garantin i bestämmelsens mening först när arbetstagaren genom garantin och utdelning i konkursen sammantaget har fått ett belopp som motsvarar det som han eller hon skulle ha fått utan någon lönegaranti.

25. Om arbetstagarens fordran på detta sätt har ersatts genom garantin har emellertid staten enligt 28 § andra stycket rätt till all utdelning som belöper på arbetstagarens fordran upp till utbetalat garantibelopp.

Kan arbetstagaren välja vilken fordran som lönegarantin ska avse?

26. Som framgått av det föregående ska enligt 12 a § förmånsrättslagen vad som har utgått genom lönegaranti avräknas när den enskildes förmånsrätt enligt 12 § bestäms. Det får alltså påtaglig betydelse för arbetstagarens ställning i konkursen om lönegarantiersättning utgår för en fordran med eller utan förmånsrätt. Detta har väckt frågan om en arbetstagare kan få välja vilken fordran som ersättningen ska avse.

27. Enligt 7 § lönegarantilagen lämnas betalning för sådan fordran på bl.a. lön som har förmånsrätt enligt 12 eller 13 § förmånsrättslagen. Lönegaranti lämnas enligt 7 a § lönegarantilagen också för fordran på uppsägningslön för tid efter en månad från konkursbeslutet. En sådan fordran är oprioriterad. Som framgått infördes ordningen med lönegaranti för oprioriterad uppsägningslön först 2004. Lagregleringens utformning och bakgrund talar närmast för att lönegarantin i första hand är tänkt att ersätta fordringar med förmånsrätt.

28. Till bilden hör vidare att en valrätt för arbetstagaren medför att han eller hon, genom att i första hand begära lönegarantiersättning för sin oprioriterade fordran på uppsägningslön, skulle kunna behålla förmånsrätten för sin lönefordran och samtidigt genom lönegarantin få full ersättning för den oprioriterade fordringen eller en del av den. Det skulle leda till att en enskild arbetstagare genom sina val skulle kunna påverka utdelningen för övriga borgenärer. Detta måste anses mindre väl förenligt med grundtankarna bakom konkursinstitutet och med regleringen i 12 a § förmånsrättslagen.

29. Mot denna bakgrund bör som princip - i en situation där en arbetstagare har såväl oprioriterade som prioriterade fordringar - lönegarantiersättning i första hand anses avse fordringar med förmånsrätt. Med de begränsningar i statens företrädesrätt som följer av det föregående (se p. 21-24) kommer en sådan ordning inte att försätta arbetstagaren i ett sämre läge än det som hade gällt utan lönegaranti.

Slutsatser i detta fall

30. Staten har i konkursen bevakat sina regresskrav för utbetalad löne- garanti på det sätt som krävs.

31. Med utgångspunkt i det som har sagts i det föregående kan staten ha rätt till utdelning utöver vad som följer av utdelningsförslaget (se p. 17-25). Också de beräkningar som gjorts av konkursförvaltarna tyder på att en sådan rätt föreligger. Frågan om staten i relation till arbetstagarens resterande fordringar har rätt till en del av utdelningen (jfr p. 24) eller hela utdelningen (jfr p. 25) måste avgöras för varje arbetstagare för sig.

32. Ärendet ska därför återförvisas till konkursförvaltarna.

HD:S AVGÖRANDE

Med upphävande av hovrättens beslut undanröjer HD tingsrättens beslut att fastställa utdelningsförslaget och återförvisar ärendet till konkursförvaltarna.

Justitierådet Dag Mattsson var skiljaktig i fråga om motiveringen enligt följande.

Utdelning i konkurs för en arbetstagares fordran som har ersatts av löne- garantin tillfaller staten upp till det beloppet (28 § andra stycket lönegarantilagen). Det innebär att staten med sitt regresskrav för den utbetalda lönegarantin ska gå före arbetstagaren, när de båda konkurrerar om utdelningen (jfr prop. 1970:201 s. 86 f.).

Regleringen i lönegarantilagen avviker från vad som enligt allmänna principer gäller när en borgensmans regressfordran konkurrerar med borgenärens fordran.

Det förhållandet att staten har getts företrädesrätt för den utbetalda löne- garantin kan förklaras med att arbetstagaren ju har fått pengarna av staten. När staten ställer upp och garanterar lönen är det rimligt att staten först ska kunna kräva in vad den har lagt ut, innan arbetstagaren kan få mer pengar från arbetsgivaren. Lönegaranti är en socialt motiverad förmån som innebär väsentliga praktiska och rättsliga fördelar för arbetstagaren. Med lönegarantin kan arbetstagaren snabbt och säkert få ut lön och staten tar hand om risken; det är en gratis garanti mot risken för löneförlust men inte ett bidrag. Statens krav för den utbetalda lönegarantin ska därför gå före arbetstagarens fordran, om det är så att arbetstagaren har en kvarstående oprioriterad lönefordran och pengarna inte räcker till båda. Genom att kostnaderna för staten på så sätt minskar kan lönegarantisystemet upprätthållas.

Lönegarantilagen utgår från att statens företrädesrätt för sitt regresskrav ska gälla oinskränkt i arbetstagarens samtliga oprioriterade lönefordringar, upp till det garantibelopp som har betalats ut. Oprioriterade fordringar har inbördes lika rätt och någon skillnad på dem ska inte göras beroende på vad de avser (se 18 § förmånsrättslagen med ett speciellt undantag).

Den oinskränkta företrädesrätten framgår enligt min mening av lagtexten i 28 § andra stycket lönegarantilagen (jfr också prop. 2007/08:161 s. 37).

Vid tillämpningen ska hänsyn alltså inte tas till vad som gällt om arbetstagaren inte hade valt att utnyttja lönegarantin. Bestämmelsen i 12 a § förmånsrättslagen om avräkning för utbetald lönegaranti enligt 7 § lönegarantilagen avser hur stor förmånsrätten är, inte hur stor lönegarantin och företrädesrätten kan vara. När arbetstagaren har begärt lönegaranti och fått pengarna av staten, kan statens företrädesrätt för sitt regresskrav mot arbetsgivaren inte begränsas med hänvisning till att det faktiskt hade varit bättre för arbetstagaren om han eller hon inte hade fått garantipengarna.

I en situation som den i målet ska ett utdelningsförslag därmed principiellt sett utformas på det sätt som rekommenderas av Erik Danhard i Konkursarbetsrätt, 6 uppl. 2018, s. 365 f.

Eftersom statens företrädesrätt inte har beaktats i det upprättade utdelningsförslaget, ska ärendet återförvisas till konkursförvaltarna för upprättande av ett nytt förslag.

Sökord: Lönegaranti; Regress; Konkurs, Förmånsrätt
